

УДК 378-057.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-3-35>**Антоніна РЕБЛЯН,**

orcid.org/0000-0002-2875-2197

аспірант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) antonina.reblian@uzhnu.edu.ua

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІДЕРЛАНДІВ

У статті проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх педагогів у вищій школі Нідерландів та організації їх науково-дослідницької діяльності. З'ясовано, що нідерландська вища школа містить два типи закладів – університети (спрямовані на академічну освіту та наукові дослідження) і вищі школи або університети прикладних наук (орієнтовані на професійну освіту). Визначено специфіку професійної підготовки майбутніх вчителів на різних освітніх рівнях (бакалаврському, магістерському, докторському). Встановлено, що в нідерландських університетах функціонує кілька видів магістерських програм – академічні, дослідницькі, педагогічні.

Виявлено, що сучасний період функціонування системи вищої педагогічної освіти в Нідерландах характеризується становленням нової парадигми щодо якості підготовки педагогічних кадрів, що визначає її гуманітарну, соціально-економічну, політичну значущість, утверджує її динамічний характер, багатоаспектність і мультифункціональність, обґрунтовує необхідність розвитку вчителя-дослідника впродовж життя. Перед університетами поставлені завдання надання академічної освіти, виконання наукових досліджень, здійснення професійної підготовки фахівців, підготовку дослідників та розробників технологій, забезпечення передачі знань для потреб суспільства. Організація науково-дослідницької діяльності в нідерландських університетах реалізується в межах концепції валоризації, яка визначає необхідність створення нових, цінних знань для вирішення не тільки соціально-економічних проблем, а й для удосконалення освітньої галузі.

Встановлено, що в сучасних умовах системі професійної підготовки педагогічних кадрів в університетах Нідерландів властиві такі особливості: відповідність освітнього процесу вимогам загальноєвропейського простору вищої освіти, інтеграція навчальної і науково-дослідницької діяльності студентів, державна фінансова підтримка освітньої діяльності і реалізації наукових досліджень, розвиток академічної мобільності здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: Нідерланди, університет, професійна підготовка майбутніх учителів, наукові дослідження, науково-дослідницька діяльність.

Antonina REBLYAN,

orcid.org/0000-0002-2875-2197

Postgraduate student at the Department of General Pedagogics and Pedagogy of Higher School
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) antonina.reblian@uzhnu.edu.ua

SOME FEATURES OF THE ORGANIZATION OF SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITIES OF FUTURE TEACHERS IN THE UNIVERSITIES OF THE NETHERLANDS

The article analyzes the peculiarities of the professional training of future teachers in higher education of the Netherlands, as well as the organization of their scientific and research activities. It has been found that Dutch higher education comprises two types of institutions – universities (focused on academic education and scientific research) and higher schools or universities of applied sciences (focused on professional education). Specifics of professional training of future teachers at different educational levels (bachelor's, master's, doctoral) have been determined. It has been established that there are several types of master's programs in Dutch universities – academic, research, and pedagogical.

It was revealed that the modern period of the functioning of the system of higher pedagogical education in the Netherlands is characterized by the formation of a new philosophy of the quality of training of pedagogical personnel, which determines its humanitarian, socio-economic, political significance, affirms its multifaceted and multifunctionality, dynamic nature, substantiates the need for the development of a teacher-researcher throughout life. Universities are faced with the task of providing academic education and carrying out scientific research. They carry out professional training of specialists, carry out scientific research, train researchers and technology developers, ensure the transfer of knowledge for the benefit of society. The organization of scientific research activities in Dutch universities is implemented within the

framework of the concept of valorization, which determines the need to create new, valuable knowledge to solve not only socio-economic problems, but also to improve the educational sector.

It has been established that in modern conditions the system of professional training of pedagogical personnel in the universities of the Netherlands is characterized by the following features: compliance of the educational process with the requirements of the European space of higher education, integration of educational and scientific research activities of students, state financial support of educational activities and the implementation of scientific researches, development of academic mobility of students of higher education.

Key words: *The Netherlands, university, professional training of future teachers, scientific researches, scientific research activity.*

Постановка проблеми. Однією з провідних тенденцій в освітній сфері, яка в останні роки функціонує в надзвичайно складних умовах пандемії та війни, є посилення уваги до формування кадрового потенціалу нового рівня – фахівців, які мають якісну науково-дослідницьку підготовку. До майбутнього педагога висувається низка вимог – це вміння прогнозувати та проектувати розвиток особистісних якостей учнів з урахуванням їх вікових особливостей, готовність до інноваційного пошуку нових форм, методів і технологій, адекватних актуальним освітнім проблемам, здатність вирішувати педагогічні завдання в процесі професійної діяльності.

Компаративні дослідження з організації науково-дослідницької діяльності (НДД) студентів у сфері педагогічної освіти, зокрема у вищій школі Нідерландів, становлять особливий інтерес та цінність саме в періоди глибоких змін і кризових ситуацій та уможливають визначення оптимальних шляхів і моделей у зазначеному аспекті. Незважаючи на це, при використанні міжнародного досвіду вирішальна роль належить національній системі вищої освіти, всебічному врахуванню специфіки українських університетських традицій і неповторної соціально-культурної своєрідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти організації науково-дослідницької діяльності студентів в українських університетах досліджують П. Довбня, О. Набока, О. Новицька, І. Погрібний, І. Сенча. Становленню системи науково-дослідницької діяльності в університетах Європи присвячені праці науковців А. Гатфілда, А. Граба, Л. Заяць, Б. Кантровіц, І. Козубовської, О. Лиховид, Н. Онищенко, Г. Радшала, О. Шквир та ін. Водночас у науковій літературі відсутні комплексні дослідження щодо організації науково-дослідницької діяльності майбутніх педагогів у нідерландській вищій школі.

Мета статті – дослідити особливості організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів у вищій школі Нідерландів.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день нідерландська система вищої освіти

характеризується високою якістю та інноваціями, інклюзивністю, широким спектром освітніх програм та напрямками реалізації наукових досліджень. Особлива увага у вищій школі Нідерландів приділяється наданню студентам ґрунтовних фахових знань, формуванню професійних і дослідницьких навичок, всебічному розвитку. Уряд Нідерландів вкладає значні кошти у вищу освіту, забезпечуючи її доступність як для місцевих, так і для іноземних студентів.

Нідерландська вища школа містить два типи закладів:

1. Університети (нід. – Universiteit), спрямовані на академічну освіту та наукові дослідження. Вони мають право присуджувати ступені бакалавра, магістра і доктора філософії.

2. Вищі школи або університети прикладних наук (нід. – Hogeschoolen), орієнтовані на професійну освіту. Вони не мають права присудження докторських ступенів.

Крім цього функціонує розвинена система університетських коледжів.

Навчання в ЗВО Нідерландів на різних рівнях має певні особливості. Так, бакалаврський рівень (Bachelors Programmes) триває три (в університетах) або чотири роки (професійних інститутах) і завершується складанням іспиту на здобуття бакалаврського ступеня. Навчання на магістерському рівні (Master Programmes), яке переважно передбачає англomовні програми, триває один-два роки в залежності від обраного фаху. Також реалізуються магістерські програми, які передбачають одержання другого ступня магістра (Advanced Master Programmes) і тривають один рік. Докторські програми (Doctorate Programmes) передбачають чотирирічну підготовку на основі здобутого ступеня магістра (Онищенко, Лиховид, 2020).

Бакалаврські програми в традиційних університетах передбачають здобуття 180 кредитів, а в університетах прикладних наук – 240 кредитів. Мінімальна кількість кредитів, необхідних для отримання ступеня магістра, складає 60 кредитів (як правило, для гуманітарних наук, економіки, соціальних наук і права). Магістерські програми в галузі природничих наук розраховані на 120 кре-

дитів. Деякі програми можуть містити від 180 до 240 кредитів (наприклад, для медичних наук) (Онищенко, Лиховид, 2020).

В університетах існує кілька видів магістерських програм: академічні, дослідницькі й педагогічні. Основною метою підготовки в академічній магістратурі є розвиток професійних якостей через залучення студентів до НДД. Підготовка магістра-дослідника передбачає розвиток дослідницької компетентності задля подальшої наукової діяльності. Підготовка майбутніх педагогів у Нідерландах передбачає навчання в педагогічній магістратурі через розширення педагогічної і методичної компетентності та розвиток практичних навичок професійної діяльності. При вступі до педагогічної магістратури необхідно мати академічний чи дослідницький ступінь магістра.

Щодо системи підготовки педагогічних кадрів у Нідерландах, то вона характеризується високою якістю та відповідає кращим світовим стандартам. Значні зміни в її становленні стали відбуватися починаючи з середини ХХ ст.

Так, досліджуючи тенденції формування системи вищої педагогічної освіти Нідерландів протягом ХХ ст., варто відзначити про досить повільні трансформаційні зміни на початку зазначеного етапу. Це було обумовлено тривалим періодом відновлення системи підготовки педагогічних кадрів у країнах Західної Європи після закінчення другої світової війни. У післявоєнний період необхідно було зменшити гострий дефіцит вчителів, запровадити оптимальні, фінансово вигідні шляхи реалізації педагогічної освіти, що позначилося на динаміці становлення та розвитку системи підготовки педагогічних кадрів та її якості (Kantowitz, 1991; Ruasa, 2009).

Відповідно, в цей період активізувалися розробка і реалізація цілеспрямованої політики держави в галузі професійної підготовки вчителів; прийнято низку державних рішень щодо перегляду їхньої заробітної плати; запроваджено нові шкали оплати праці для некваліфікованих вчителів. Відбувалася професіоналізація (деакадемізація) підготовки вчителів в університетах. Цей процес супроводжувався створенням університетських комітетів, які контролюють реалізацію педагогічної освіти; підвищенням відповідальності університетів за теоретико-практичну підготовку вчителів; зміцненням тріадного співробітництва дослідних університетів, професійних шкіл і педагогічних інститутів університетів прикладних наук [11].

Характерною для цього часу була спроба уряду «вивести» підготовку вчителя зі стін університету,

зробити її релевантною потребам сучасної школи, забезпечити поступовий та безболісний перехід від навчання до реалізації професійно-педагогічної діяльності на практиці. Відповіддю на цей виклик з боку держави стало застосування інноваційних моделей навчання вчителів (наприклад, моделі рефлексивної діяльності студентів-педагогів на практиці – наукова школа Ф. Кортхагена, Амстердамський університет, Утрехтський університет).

Більш інтенсивні зміни в освітній системі Нідерландів стали відбуватися починаючи з кінця ХХ ст. Цей період характеризувався укрупненням закладів вищої освіти, внаслідок чого 350 незалежних педагогічних ЗВО було реструктуровано у 70 нових великих педагогічних інститутів. Цей період супроводжувався академізацією професійних шкіл, які реалізують програми педагогічної освіти. Для академізації властиві: модульність архітектури освітніх програм; індивідуалізація навчальних планів; демократизація управління освітнім процесом; актуалізація наукових досліджень у процесі навчання майбутніх педагогів.

Наприкінці ХХ ст. у Нідерландах було створено державний Комітет з перспективного розвитку професії вчителя (Committee on the Future of the Teaching Profession, 1993). До його функцій належало визначення стратегічних аспектів розвитку педагогічної праці та самих педагогів у професії; колегіальна розробка з університетами, школами, а також урядовими організаціями єдиних національних вимог до компетентності вчителя (*bekwaamheidseisen*); уніфікація норм та вимог до оволодіння професійно педагогічними компетенціями (Mahieu, 1994).

Сучасний період функціонування системи вищої педагогічної освіти в Нідерландах характеризується становленням нової парадигми щодо якості підготовки педагогічних кадрів, що визначає її гуманітарну, соціально-економічну, політичну значущість, утверджує її динамічний характер, багатоаспектність і мультифункціональність, обґрунтовує необхідність розвитку вчителя-дослідника впродовж життя тощо.

З метою надання якісної освіти та постійного вдосконалення підготовки фахівців у ЗВО Нідерландів, освітня система координується Голландсько-фламандською організацією з акредитації.

Нідерланди беруть активну участь у загальноєвропейських інтеграційних процесах. Тут успішно відбулася реалізація принципів і положень Болонського процесу, а саме впровадження рівневої системи навчання, розробка і впро-

вадження національної рамки кваліфікацій та додатку до диплому європейського зразка, створення всіх необхідних умов для активізації академічної мобільності студентів (Заяць, 2014). Основою для її реалізації є правова і організаційна підтримка студентів. Цю підтримку здійснює Нідерландська організація міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти (Nuffic), яка здійснює міжнародне порівняння і визнання дипломів про освіту, а також досліджує особливості освітніх систем світу, виконує порівняння, здійснює пошук кращих освітніх практик для впровадження в Нідерландах. Ця організація активно популяризує Нідерландську систему вищої освіти за кордоном.

Важливою складовою професійної підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей в університетах Нідерландів є їхнє залучення до НДД на всіх рівнях навчання. Так, у статті 1.3 Закону про вищу освіту та наукові дослідження Нідерландів (2015), зазначено: «Перед університетами стоять завдання надання академічної освіти і виконання наукових досліджень. Вони повинні здійснювати професійну підготовку фахівців, виконувати наукові дослідження, готувати дослідників та розробників технологій, забезпечувати передачу знань для потреб суспільства» (Заяць, 2014).

Виконання фундаментальних і прикладних досліджень у ЗВО Нідерландів відбувається в межах дослідницьких груп, кафедр, факультетів, науково-дослідних інститутів. Суспільна значущість виконуваних ними досліджень розглядається з точки зору їх соціального і економічного ефектів і можливості вдосконалення освітньої галузі. Найбільшими грантовими фондами, які займаються розподілом освітнього фінансування і координацією університетських наукових досліджень, є Нідерландська організація наукових досліджень (NWO) і Королівська Нідерландська Академія мистецтва та науки (KNAW) (Заяць, 2013; 93).

У контексті нашого дослідження значний інтерес становить концепція валоризації (valorization), яка лежить в основі виконання НДД Нідерландськими університетами. Під терміном «валоризація» розуміється процес створення нових, цінних знань, придатних і доступних для суспільного використання задля розвитку конкурентоспроможних продуктів і послуг (Мочерний, 2000). В той же час, у документі «Бачення науки 2025», розробником якого є Міністерство освіти, культури і науки Нідерландів, зазначено: «Застосування концепції валоризації повинно передбачати не тільки використання знань для економічних потреб, а й їхнє застосування для вирішення соціальних і освітніх проблем» (Ministerie van OCW, 2014). Зауважимо, що концепція валоризації чи трансферу знань для суспільства є однією із засадничих у процесі виконання наукових досліджень нідерландськими дослідницькими університетами, університетами прикладних наук і науково-дослідними інститутами.

Висновки. Підсумовуючи зазначене можемо констатувати, що системі професійної підготовки педагогічних кадрів в університетах Нідерландів характерні такі особливості: відповідність освітнього процесу вимогам загальноєвропейського простору вищої освіти; інтеграція навчальної і НДД студентів; державна фінансова підтримка освітньої діяльності і реалізації наукових досліджень; розвиток академічної мобільності здобувачів вищої освіти. Науково-дослідницька діяльність у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів відбувається через їхню участь у наукових дослідженнях, які мають суспільну значущість та спрямовані на вдосконалення освітньої галузі. Напрямом подальших досліджень вважаємо виокремлення позитивних аспектів нідерландського досвіду організації НДД студентів університетів і визначення актуальних шляхів її осучаснення у вищій школі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна енциклопедія: У 3-х т. / За ред. С.В. Мочерного. К.: Академія; Тернопіль: Академія народного господарства, 2000. Т. 1. 863 с.
2. Заяць Л.І. Інтеграція освітнього та науково-дослідного компонентів діяльності університетів у Нідерландах. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2013. № 4(18). С. 90–96.
3. Заяць Л.І. Інтеграція університетів Нідерландів у міжнародне освітнє середовище. *Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. праць*. 2014. Вип. 3. С. 115–120.
4. Онищенко Н.П., Лиховид О.Р. Зарубіжний досвід професійної підготовки майбутніх учителів. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. 2020. № 13. С. 141–158.
5. Kantrowitz B. The 10 best schools in the world. *Newsweek*. 1991. Vol. 118. № 23. P. 50–52.
6. Mahieu P. De decretaal weg naar de lerende schoolorganisatie. *Tijdschrift Voor Onderwijsrecht en Beleid*. 1994. № 2. S. 76–90.
7. Ministerie van OCW. *Wetenschapsvisie 2025*. Den Haag: Ministerie OCW, 2014. 40 p.
8. Puaca B. M. *Learning democracy: education reform in West Germany, 1945–1965*. New York: Berghahn Books, 2009. 236 p.

REFERENCES

1. Ekonomichna entsyklopediia: U 3-kh t. T. 1 [Economic encyclopedia: In 3 vols. Vol. 1] / Za red. Mochernoho, S.V. (2000). Academy of National Economy [in Ukrainian].
2. Zaiats, L.I. (2013). Intehratsiia osvithnoho ta naukovo-doslidnoho komponentiv diialnosti universytetiv u Niderlandakh [Integration of educational and research components of universities in the Netherlands]. *Comparative pedagogical studies*, 4(18), 90–96 [in Ukrainian].
3. Zaiats, L.I. (2014). Intehratsiia universytetiv Niderlandiv u mizhnarodne osvithnie seredovyshe [Integration of Dutch universities into the international educational environment]. *Pedagogical process: theory and practice: a collection of scientific works*, 3, 115–120 [in Ukrainian].
4. Onyshchenko, N.P., Lykhovyd, O.R. (2020). Zarubizhnyi dosvid profesiinoi pidhotovky maibutnikh [Foreign experience of professional training of future teachers]. *Scientific Bulletin of the Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko*, 13, 141–158.
5. Kantrowitz, B. (1991). The 10 best schools in the world. *Newsweek*, 118 (23), 50–52.
6. Mahieu, P. (1994). De decretale weg naar de lerende schoolorganisatie. [The decree road to the learning school organization] *Tijdschrift Voor Onderwijsrecht en Beleid*, 2, 76–90. [in Dutch]
7. Ministerie van OCW. Wetenschapsvisie 2025 (2014). Ministerie OCW.
8. Puaca, B. M. (2009). Learning democracy: education reform in West Germany, 1945–1965. Berghahn Books.